

Gwahaniaethau Synhwyrdd

Rydym wedi dysgu llawer gan bobl ar y sbectrwm awtistig sydd wedi disgrifio eu problemau synhwyrdd penodol a sut mae'r rhain yn gallu effeithio ar eu bywydau a'u profiadau (Williams, 1992 & 1996, Lawson, 2000 a Grandin, 1995). Byddai llawer ohonynt yn dweud mai gwahaniaethau synhwyrdd sy'n effeithio fwyaf ar eu gweithdrefnau dyddiol.

Byddai pobl niwro-nodweddiadol, na effeithir arnynt gan anhwylderau sbectrwm awtistig (ASA), yn trin y canlynol fel pethau normal neu o leiaf byddai ganddynt rai strategaethau i ymdopi:

- Goleuadau llachar yr archfarchnad
- Ciwio wrth y til
- Cerddoriaeth uchel dros y system uchelseinydd
- Pobl sydd angen mynd heibio
- Plant yn llefain
- Camgymeriad yn y til

I rai pobl gydag ASA byddai hyn yn arwain at golli eu limpyn oherwydd bod gormodedd o bethau'n digwydd i'w synhwyrddau.

Yn nhermau prosesu synhwyrdd, mae unigolion sydd ag ASA yn dweud bod cysondeb dirnadol yn gallu bod yn wahanol ar achlysuron gwahanol, ac yn gallu amrywio rhwng:

- Hyposensitifrwydd (teimlad wedi pylu) a all achosi greffu am deimladau dirfawr
- Hypersensitifrwydd (gormodedd o deimladau) a all achosi gorymateb i brofiadau cyffredin neu gyfarwydd
- Neu gall rhywbeth a ellir ei oddef un diwrnod / munud fod yn llethol y nesaf.

Wrth edrych ar saith ardal synhwyrdd, dyma rai o'r problemau cyffredin ar y chwith a rhai o'r ystyriaethau a'r gwiriadau efallai a ddylid eu cynnwys, ar y dde.

PROFIAD SYNHWYRAIDD:

Gweledol / golwg

*Efallai ddim yn edrych i'ch llygaid
Yn defnyddio'u golwg ar ochr eu llygaid
Ofn rhai amgylcheddau
Yn gorymateb i rai oleuadau
Angen trefn weledol, eglur, methu
ymdopi â sŵn neu anhrefn
Hoffterau a chasbethau gweledol cryf*

GWIRIO:

*Goleuadau llachar yn achosi anesmwythder
Yn ofni ystafelloedd tywyll
Yn methu manylion yn y tir blaen*

A CHEISIO:

*Haenau Perspex o wahanol liwiau
Penderfynu a yw'n fwy pwysig i edrych neu i
wrando, **ddim y ddau gyda'i gilydd**
Peidiwch â mynnu ar gysylltiad llygaid*

PROFIAD SYNHWYRAIDD:

Clywedol/clywed

*Yn ymddangos nad yw'n talu sylw
Rhai synau'n achosi gorymateb neu
ymateb amhriodol
Methu sgrinio allan sŵn cefndirol
Yn rhoi dwylo dros y clustiau i leihau
cynnwrf sŵn
Llais dynol yn anodd gwranddo arno*

GWIRIO:

*Eu bod wedi clywed yr hyn a ddywedwyd
Nad ydynt yn gorfod defnyddio 2 neu fwy o'u
synhwyrâu ar y tro
Nad ydynt yn creu eu sŵn eu hunain i orchuddio
ymyrraethau eraill*

A CHEISIO:

*Eu rhybuddio o unrhyw synau sydyn e.e. larymau
Defnyddio dulliau mwy gweledol o gyfathrebu
Defnyddio gorchuddion clustiau sy'n dderbyniol
yn gymdeithasol e.e. clustffonau*

PROFIAD SYNHWYRAIDD:

Cyffyrddol/cyffwrdd

*Yn gorymtaeb neu'n isymateb i rai
mathau o gyffwrdd
Rhaid eitemau o ddillad yn
anghyfforddus i'w gwisgo
Yn cynnwys pethau sy'n ffasno, labeli,
semau ar ddillad
Ddim am gael 'baw' ar y dwylo na'r
dillad
Yn gorymateb neu'n isymtaeb i
dymheredd neu boen*

GWIRIO:

*Beth yw eu hoff fath o ddillad?
Pa fathau o gyffwrdd sy'n dderbyniol iddyn nhw?
Gwahanol ymatebion i poeth/oer/poen*

A CHEISIO:

*Côd dillad mwy derbyniol (e.e. dim labeli)
Adeiladu ar ddealltwriaeth ein bod yn gwisgo
dillad i weddu i'r tywydd a ddisgwylir
Di-synhwyreiddio gweithgareddau e.e. cymryd
rhan mewn coginio i ddod yn oddefgar o dasgau
'budr'*

PROFIAD SYNHWYRAIDD:**Blasol/blas**

Hoffi blasau arbennig yn fawr iawn

Ddim yn hoffi rhai bwydydd oherwydd teimlad a lliw

Gwrthod gadael i rai mathau o fwydydd i gyffwrdd ei gilydd ar y plât

Yn anodd i brofi bwydydd/blas newydd

GWIRIO:

Oes yn rhaid i bopeth newydd (ddim bwydydd yn unig) gael eu blasu yn gyntaf?

Efallai'n blasu hylif amhriodol

Yn gwrthod bwyta bwyd 'gwahanol'

A CHEISIO:

Nodi beth yw eu hoff flas

Gweithio gydag eraill i gyflwyno bwyd sy'n dderbynol iddyn nhw

Gweithio gydag eraill i ymestyn hoffterau bwyd

PROFIAD SYNHWYRAIDD:**Arogleuol/ogleuo**

Hoffi rhai arogleuon yn fawr iawn

Yn adnabod pobl eraill trwy eu persawr/ persawr eillio/diaroglydd /powdwr golchi

Rhai arogleuon yn rhy gryf iddynt

GWIRIO:

Oes yn rhaid aroglu pobl neu bethau newydd yn gyntaf?

Efallai ddim yn defnyddio ogleuo i benderfynu beth sy'n ddiogel i'w fwyta neu i'w yfed

Yn gwrthod bod mewn amgylcheddau gyda gormod o bersawr

A CHEISIO:

Nodi hoffterau arogl a'u defnyddio fel ymlaciwr – fel hanfodion olewon neu eitemau'r stafell molchi.

Gwneud pobl eraill yn ymwybodol o bwysigrwydd arogl

Torri lawr ar bureiddwyr awyr/ pureiddwyr modur neu arogl amgylcheddol arall sydd â phersawr cryf

Strategaethau Cyffredinol Defnyddiol

Rhestrwch y ffyrdd mae unigolion sydd ag ASA, yr ydych chi'n eu hadnabod, yn defnyddio eu synhwyrâu i gael gwybodaeth

Rhestrwch sut mae nhw'n treulio eu hamser hamdden ac a yw hyn yn cyflawni gweithredu synhwyrâid iddyn nhw

Sut gallech chi ddefnyddio eu hoffterau synhwyrâid i gyflwyno tasgau a phrofiadau newydd?

PROFIAD SYNHWYRAIDD:

Festibiwlwr/cydbwysedd

Yn hoffi sbinio, siglo, sboncio

Yn crefu am weithgareddau corfforol cryf

Yn chwilio am brofiadau sy'n herio canolbwynt disgyrchiant

Yn ymddangos fel nad oes ganddynt synnwyr o ddiogelwch personol

GWIRIO:

Dewisiadau o eistedd a sefyll

Fedran nhw aros mor llonydd â 'cherflun'?

Pa mor fywiog sy'n rhaid iddyn nhw fod mewn cyfnod o amser?

A CHEISIO:

Gweithgareddau canolbwynt disgyrchiant diogel e.e. dringo muriau, trampolinio, adlamu, cestyll sboncio

Defnyddio gwrthrychu â phwysau i annog eistedd yn llonydd

Dod o hyd i gadair / ystum eistedd sy'n gyfforddus iddyn nhw

PROFIAD SYNHWYRAIDD:

Propriodderbyniad a chynefieg / ystum y corff mewn gofod

Efallai'n sefyll yn rhy agos neu'n rhy bell oddi wrth pobl mewn sgwrs

Gwneud dewisiadau mewn amgylcheddau yn anodd – e.e. pa gadair i eistedd arni; ble i sefyll mewn gwagle

Gall or-ddefnyddio neu beidio â defnyddio digon o rym – yn tynnu neu'n gwthio'n rhy galed neu ddim yn ddigon caled

GWIRIO:

Grym eu gafael

Sut mae nhw'n symud o amgylch pobl a lleoedd – ydyn nhw'n cerdded 'trwy' pobl?

Ydy e'n achosi pryder i ddod o hyd i fwrdd i eistedd wrtho?

A CHEISIO:

Ymarfer pellter derbyniadwy o bobl eraill rydych yn eu hadnabod yn dda iawn / eitha da a'r rhai sy'n ddieithriaid

Ymarfer gwahanol gryfderau o wthio / tynnu a gafael Adnabod sut i ddewis lle i eistedd / sefyll

Manylion Cyswllt

Maggie Bowen, Dirprwy Brif Weithredwr yn Autism Cymru

maggie@autismcymru.org

Lynn Plimley, Pennaeth Ymchwil a Phartneriaethau yn Autism Cymru

lynn@autismcymru.org

Cyfeiriadau

Grandin, T (1995) *Thinking in pictures and other reports from my life with autism*. New York: Vintage books

Lawson, W (2000) *A life through glass*. London: Jessica Kingsley

Williams, D (1992) *Nobody, nowhere*. New York: Time books

Williams, D (1996) *Somebody, somewhere*. London: JKP